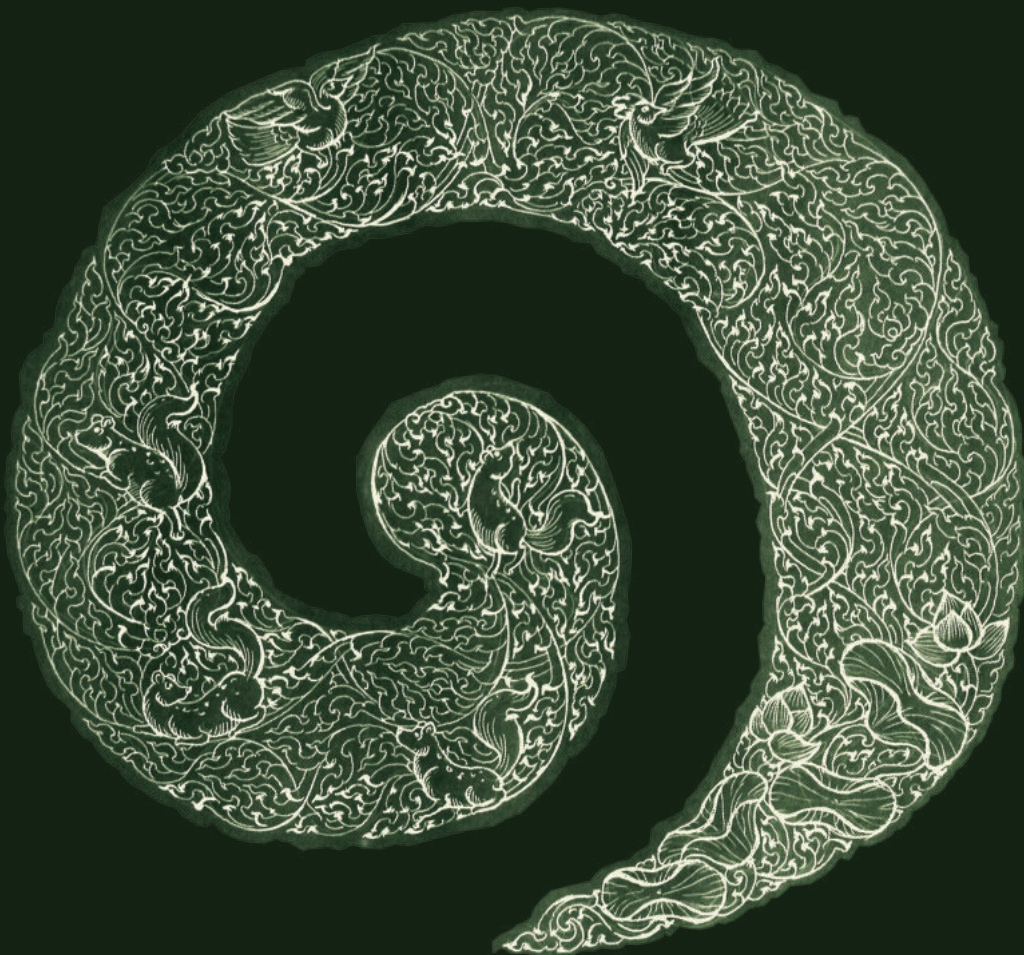

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งแรกในไทย

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในไทย

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกของไทย เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2476 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทางอ้อมครั้งเดียวเกิดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 โดยมาตรา 16 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือกตั้ง และ มาตรา 17 ระบุไว้ว่าคุณสมบัติของผู้เลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง และจำนวนสมาชิกให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อย่างไรก็ตาม บทเฉพาะกาล มาตรา 65 ระบุว่า トラบเท่าที่ราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งยังมีการศึกษาไม่จบประถมศึกษาสามัญมากกว่ากึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด แต่ไม่ให้เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ให้มีสมาชิก 2 ประเภท ประกอบด้วยสมาชิกประเภทที่ 1 ได้แก่ ผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้น และสมาชิกประเภทที่ 2 ได้แก่ ผู้ที่มาจากการแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง¹

1.1 “พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2” ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 12 สิงหาคม 2476 ได้กำหนดวิธีการเลือกตั้งทางอ้อมไว้ คือ ราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงในตำบล เลือกตั้งผู้แทนตำบล ๆ ละ 1 คน และผู้แทนตำบลในจังหวัด เลือกตั้งผู้แทนราษฎร จังหวัดละ 1 คน ถ้าจังหวัดใดมีพลเมืองเกินกว่า 200,000 คน ให้เลือกตั้งผู้แทนเพิ่มขึ้นอีก 1 คน จากราษฎรทุก 200,000 คน ทั้งนี้ อายุของราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบลต้องมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย เว้นแต่ (ก) กรณีมีบิดาเป็นชาวต่างชาติต้องเป็นผู้ที่ได้เรียนหนังสือไทยจนได้ประกาศนียบัตรมัธยมปีที่ 3 หรือได้รับราชการประจำการตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารแล้ว หรือได้รับราชการแผนกอื่น ๆ ในตำแหน่งตั้งแต่เสมียนพนักงานขึ้นไปโดยมีเงินเดือนประจำแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือ (ข) กรณีเป็นคนทีแปลงชาติมาเป็นไทยต้องมีคุณสมบัติตาม (ก) หรือได้อยู่ในไทยติดต่อกันนับแต่เมื่อได้แปลงชาติมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี

ขณะที่อายุของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบลหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรต้องมีอายุ 23 ปีบริบูรณ์ นอกจากนี้ยังต้องมีภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ หรือมีอสังหาริมทรัพย์ หรือเป็นบุคคลที่เกิดในตำบลนั้น (กรณีสมัครเป็นผู้แทนตำบล) หรือจังหวัดนั้น (กรณีสมัครเป็นผู้แทนราษฎร) สำหรับข้าราชการที่รับพระราชทานเงินเดือนของรัฐบาลในตำแหน่งประจำจังหวัดใดจะสมัครรับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรของจังหวัดนั้นไม่ได้ แต่สามารถสมัครรับเลือกในจังหวัดอื่นได้ และถ้าได้รับเลือกตั้งแล้ว ต้องลาออกจากตำแหน่งประจำการ แต่ให้มีสิทธิได้บำเหน็จบำนาญได้ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ถ้าเป็นข้าราชการทหารอาจจะได้รับเบี้ยหวัดแทนบำนาญตามระเบียบของทหารก็ได้ อนึ่ง เมื่อออกจากสมาชิกภาพโดยไม่มีความเสียหายแล้วสามารถเข้ารับราชการในตำแหน่งชั้นเดียวกับตำแหน่งประจำการเดิมได้ ทั้งนี้ การเลือกตั้งผู้แทนตำบลและผู้แทนราษฎรให้ออกเสียงตั้งแต่เวลา 09.00 -15.00 นาฬิกา โดยใช้บัตรออกเสียงไปใส่ในหีบบัตรเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้เป็นผู้แทนตำบลหรือผู้แทนราษฎรคือผู้ที่ได้คะแนนสูงที่สุด หากคะแนนเสียงเท่ากันให้ผู้ที่มีอายุสูงกว่าเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

¹ ชื่อกฎหมายและเนื้อหาของกฎหมายที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศ (“ ”) สะกดคำโดยยึดตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามปีที่อ้างถึง ซึ่งอาจสะกดคำแตกต่างจากปัจจุบัน

1.2 “พระราชกฤษฎีกาดำเนินการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2” กำหนดให้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ 1 โดยให้กรรมการอำเภอเริ่มดำเนินการเลือกตั้งผู้แทนตำบล ผู้ที่ต้องการสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบลของตำบลใดก็ให้ไปลงสมัครที่กรรมการอำเภอ ในระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม ถึงวันที่ 15 กันยายน 2476 และให้กรรมการอำเภอกำหนดวันเลือกตั้งในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม จนถึงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 สำหรับผู้สนใจสมัคร รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรให้ไปยื่นใบสมัครด้วยตนเอง ณ ศาลากลางจังหวัดก่อนเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 โดย ต้องมีความรู้เทียบชั้นประถมสามัญ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนดวันเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในระหว่างเดือนพฤศจิกายน กับธันวาคม พ.ศ. 2476

1.3 “กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2” ระบุรายละเอียดในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของไทยไว้ว่า การทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงให้กรรมการอำเภอ ถูตามทะเบียนสำมะโนครัวที่ได้ทำขึ้นครั้งหลังสุด หนีบัตรออกเสียงจะต้องทำด้วยวัสดุที่ทนทานแข็งแรงมีกุญแจพร้อม และมีช่องใส่บัตรออกเสียงลงคะแนนได้ บัตรออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบลให้ใช้กระดาษสีเหลืองและให้เรียกโดยย่อว่า “บัตรเหลือง” บัตรออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรให้ใช้กระดาษขาวและให้เรียก โดยย่อว่า “บัตรขาว”

2. ผลการเลือกตั้ง

เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2476 เป็นวันเลือกตั้งผู้แทนตำบล โดยราษฎรได้เลือกตั้งผู้แทนตำบลเพื่อเป็นตัวแทนไปเลือกตั้งผู้แทนราษฎร มีผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมด 4,278,231 คน และมีผู้ออกไปใช้สิทธิทั้งสิ้น 1,773,532 คน คิดเป็นร้อยละ 41.45 ทั้งนี้ หากนำจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและจำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในแต่ละจังหวัดมาคำนวณหาค่าร้อยละของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด พบว่า จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีผู้ไปใช้สิทธิมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.82 และจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีผู้ไปใช้สิทธิน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.71

เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 เป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก เป็นการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ 1 โดยใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง รวมทั้งสิ้น 70 จังหวัด ซึ่งผู้แทนตำบลสามารถเลือกสมาชิกผู้แทนราษฎรได้จังหวัดละ 1 คน (64 จังหวัด) ยกเว้นจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดนครราชสีมาสามารถเลือกสมาชิกได้ 2 คน และจังหวัดพระนคร และจังหวัดอุบลราชธานี สามารถเลือกสมาชิกได้ 3 คน ทำให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ประเภทที่ 1) จากการเลือกตั้งทางอ้อมจำนวน 78 คน เมื่อรวมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ประเภทที่ 2) ที่แต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์อีกจำนวน 78 คน ทำให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งสิ้น 156 คน

3. การดำรงตำแหน่งประธานสภาและรองประธานสภา²

ภายหลังการเลือกตั้งได้มีการตรา “พระราชกฤษฎีกา” เพื่อเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งกำหนดเปิดประชุมในวันที่ 10 ธันวาคม 2476 ตรงกับวันรัฐธรรมนูญ กล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกของไทยได้พระราชทานลงมาในวันที่ 10 ธันวาคม และหลังจากนั้นหนึ่งปีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปทรงทำพิธีเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่มีสมาชิกชุดแรกมาจากการเลือกตั้ง (ทางอ้อม) ครั้งแรกในวันที่ 10 ธันวาคมเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2476 ซึ่งเป็นการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2476 ที่ประชุมได้เลือกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร นายพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 1 และนายพลโท พระยาเทพหัสดิน เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 2 (แต่ใน “ประกาศตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร” ระบุตำแหน่งเพียงประธานสภาผู้แทนราษฎรและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร) อนึ่งในช่วงอายุของสภานี้มีการเลือกตั้งตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรทุกสมัยสามัญประจำปี

ภาพ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ต่อมาเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้ลาออกจากตำแหน่งและสมาชิกภาพ (เพราะป่วย) ที่ประชุมสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2476 จึงได้เลือกนายพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี เป็นประธานสภาแทน ส่วนตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 1 ที่ว่างนั้น ไม่ได้มีการเลือกตั้งแทน อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาท่านได้ขอลาออกจากตำแหน่ง เพราะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ ที่ประชุมสภา เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2477 จึงได้เลือกเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศเป็นประธานสภาแทน

ภาพ พลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี

²การสะกดชื่อ นามสกุล และการใส่บรรดาศักดิ์/ทินนามร่วมกับชื่อ นามสกุลของผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานและรองประธานสภายึดตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามปีที่อ้างถึง ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในประกาศแต่ละฉบับ

เมื่อได้มีการตรา “พระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2477” ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2477 เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2477 ที่ประชุมได้เลือกเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ (จิตร ฌสงขลา) เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร นายนาวาเอก พระเรียมวิรัชชพากษ์ (เรียม ทรรทรานนท์) เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 1 และนายพันเอก พระประจันปัจจนึก (พุก มหาตลล) เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 2

ภาพ เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ

ในปีถัดมาได้มีการตรา “พระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2478” ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2478 เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2478 ที่ประชุมได้เลือกเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ (จิตร ฌสงขลา) เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร พระยามานวราชเสวี (ปลอด-วิเชียร ฌสงขลา) เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 1 และนายพันเอก พระประจันปัจจนึก (พุก มหาตลล) เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 2

ส่วนในสมัยประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. 2479 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสมัยสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 1 สิงหาคม และที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2479 เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม ที่ประชุมได้เลือก พระยามานวราชเสวี (ปลอด-วิเชียร ฌสงขลา) เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร นายพันเอก พระประจันปัจจนึก (พุก มหาตลล) เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 1 และนายพลโท พระยาเทพหัสดิน (ผาด เทพหัสดิน ฌอยุธยา) เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 2

ภาพ พระยามานวราชเสวี

ตาราง สรุปรายชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรระหว่างสมัยประชุม
สามัญประจำปี พ.ศ. 2476-2479

สมัยสามัญประจำปี	วันที่ประกาศตั้ง	ประธานสภาผู้แทนราษฎร	รองประธานสภาผู้แทนราษฎร
2476	15 ธันวาคม 2476	เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (ลาออก)	นายพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี (รองฯ คนที่ 1) นายพลโท พระยาเทพหัสดิน (รองฯ คนที่ 2)
2476	10 มีนาคม 2476 ³	นายพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี (ลาออก)	
2476	22 กันยายน 2477	เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ	
2477	17 ธันวาคม 2477	เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ (จิตร ณสงขลา)	นายนาวาเอก พระริ้ววิรัชพากษ์ (ริ้วม ทรรทรานนท์) (รองฯ คนที่ 1) นายพันเอก พระประจันปัจจนึก (พุก มหาดีลก) (รองฯ คนที่ 2)
2478	3 สิงหาคม 2478	เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ (จิตร ณสงขลา)	พระยามานวราชเสวี (ปลอด-วิเชียร ณสงขลา) (รองฯ คนที่ 1) นายพันเอก พระประจันปัจจนึก (พุก มหาดีลก) (รองฯ คนที่ 2)
2479	9 สิงหาคม 2479	พระยามานวราชเสวี (ปลอด-วิเชียร ณสงขลา)	นายพันเอก พระประจันปัจจนึก (พุก มหาดีลก) (รองฯ คนที่ 1) นายพลโท พระยาเทพหัสดิน (ผาด เทพหัสดิน ณอยุธยา) (รองฯ คนที่ 2)

³ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2484 ไทยยังคงใช้ปฏิทินแบบเก่ากล่าวคือ เดือนแรกของปีคือเดือนเมษายน และเดือนสุดท้ายของปีคือเดือนมีนาคม
อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมที่ <https://parliamentmuseum.go.th/ar63-Calendar.html>

4. การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี⁴

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2476 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2476 นั้น ก่อนที่จะปิดการประชุมสภา นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี (จากสภาผู้แทนราษฎรชุดก่อนการเลือกตั้งครั้งแรก) ได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า “เมื่อได้เลือก ประธานและรองประธานเสร็จแล้ว ต่อไปนี้ ข้าพเจ้าจะได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล เมื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ...ข้าพเจ้า ได้รับสนองพระบรมราชโองการแล้ว ข้าพเจ้าและคณะรัฐมนตรีจะได้กราบถวายลาออกจากตำแหน่งต่อไป” เพื่อให้เป็นไปตาม มาตรา 51 ของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐมนตรีทั้งคณะต้องออกจากตำแหน่งเมื่อสภาผู้แทนราษฎรชุดที่ให้ความไว้วางใจสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตาม ในรายงานการประชุมครั้งที่ 1/2476 ไม่ได้บันทึกว่าที่ประชุมได้มีการหารือเป็นการภายในเพื่อเลือกนายกรัฐมนตรี คนต่อไปแต่อย่างใด

ในวันถัดมาได้มี “ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี” โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ “พระยาพหลพลพยุหเสนา” เป็น นายกรัฐมนตรี (สมัยที่ 2) โดยมีรัฐมนตรีร่วมคณะ จำนวน 19 ตำแหน่ง และรัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อสภาเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม ซึ่งเป็นครั้งแรกของไทยที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้ง (ทางอ้อม) โดยที่ประชุมสภา ได้ยกมือเพื่อลงมติไว้วางใจในนโยบายของรัฐบาลเป็นเอกฉันท์

ภาพ พระยาพหลพลพยุหเสนา

คณะรัฐมนตรีคณะนี้ได้สิ้นสุดลง เนื่องจากนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีลาออก สาเหตุมาจาก ในคราวประชุมสภา ครั้งที่ 22/2477 วันที่ 13 กันยายน 2477 รัฐบาลได้เสนอญัตติขอให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบความตกลง ระหว่างประเทศ เรื่อง ควบคุมการจำกัดยาง แต่สภาไม่เห็นชอบ โดยนายกรัฐมนตรีได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า “เมื่อสภาฯ นี้ไม่รับรอง ความตกลงซึ่งรัฐบาลได้ลงนามไว้แล้ว เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าในนามของรัฐบาลขอเรียนต่อที่ประชุมนี้ว่า รัฐบาลจะกราบถวายบังคม ลาออกตามระบอบแห่งรัฐธรรมนูญ” นอกจากนี้ นายเรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรี ได้กล่าวต่อที่ประชุมเพื่อขยายความ เกี่ยวกับระยะเวลาในการดำเนินการลาออกว่า

“เมื่อปิดประชุมแล้ว รัฐบาลก็จะได้ไปกราบถวายบังคมลาออกในวันนี้ทันที ส่วนที่จะได้รับอนุมัติหรือไม่นั้น เข้าใจว่า คงจะได้มีพระบรมราชโองการโต้ตอบระหว่างผู้สำเร็จราชการแผ่นดินกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งคงจะกินเวลาราวสองวัน..”

⁴การสะกดชื่อ นามสกุล และการใส่บรรดาศักดิ์/ทินนามร่วมกับชื่อ นามสกุลของผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ยึดตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามปีที่อ้างถึง ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในประกาศแต่ละฉบับ

ต่อมาเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2477 ได้มีประกาศตั้งนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง โดยมีรัฐมนตรีร่วมคณะ จำนวน 17 ตำแหน่ง และสภาได้ลงมติไว้วางใจในการแถลงนโยบาย โดยยกมือพร้อมเพรียงกัน (เอกฉันท์) เมื่อวันที่ 24 กันยายน อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2480 ได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับการ “ตั้งกระทู้ด่วน” “ถามเกี่ยวกับการซื้อขายที่ดินของกรมพระคลังข้างที่” และ “ญัตติด่วนเรื่อง ขอเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบายว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์” นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีได้ขอลาออก

กระนั้นก็ดี นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ยังได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง โดยในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21/2480 วันที่ 8 สิงหาคม ที่ประชุมได้มีการอภิปรายหารือเกี่ยวกับหนังสือที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มีมายังสภาเพื่อให้สภายืนยันความบริสุทธิ์ของนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาก่อนที่จะแต่งตั้งท่านเป็นนายกรัฐมนตรี โดยหลวงวิจิตรวาทการ สมาชิกประเภทที่ 2 ได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า “ที่จริงพวกเราเอง เมื่อเราได้พิจารณากันเป็นการภายใน ลงคะแนนเป็นการภายในว่าใครควรจะเป็นนายกรัฐมนตรี และเราลงคะแนนเจ้าคุณพหลฯ เป็นที่หนึ่ง...แล้วประธานฯ ได้ไปทูลผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ผู้สำเร็จราชการฯ ก็ไปทาบถามเจ้าคุณพหลฯ และท่านก็รับไม่ได้จนกว่าจะมีการชักฟอกให้ชาวสยามเสียดีก่อน” ในวันถัดมาได้มีประกาศตั้งนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีรัฐมนตรีร่วมคณะ 20 ตำแหน่ง และได้รับความไว้วางใจในการแถลงนโยบายจากสภาผู้แทนราษฎรในคราวประชุมครั้งที่ 22/2480 วันที่ 11 สิงหาคม ด้วยคะแนนเสียง 93 เสียง จากสมาชิกที่มาประชุมทั้งหมด 123 คน

ตาราง สรุปรายชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่างปี พ.ศ. 2481-2488

วันที่ประกาศตั้ง	นายกรัฐมนตรี	รัฐมนตรีร่วมคณะ	การสิ้นสุดการดำรงตำแหน่ง
16 ธันวาคม 2476	พระยาพหลพลพยุหเสนา	19 ตำแหน่ง	ลาออก วันที่ 13 กันยายน 2477
22 กันยายน 2477	นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา	17 ตำแหน่ง	ลาออก วันที่ 28 กรกฎาคม 2480
9 สิงหาคม 2480	นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา	20 ตำแหน่ง	สภาครบวาระ วันที่ 9 ธันวาคม 2480

5. การสิ้นสุดของสภา

สภาผู้แทนราษฎรชุดที่มาจาก การเลือกตั้ง (ทางอ้อม) ครั้งแรกสิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2480 เนื่องจากครบวาระดำรงตำแหน่ง 4 ปี ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

บรรณานุกรม

- “กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2” (20 สิงหาคม 2476). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, น. 487-491.
- “ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2476” (9 ธันวาคม 2476). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, น. 725-746.
- “ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี” (22 ธันวาคม 2476). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, น. 826-827. _____ . (23 กันยายน 2477). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 51, น. 644-645. _____ . (10 สิงหาคม 2480). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 54, น. 916-917.
- “ประกาศตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร” (15 ธันวาคม 2476). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, น. 825.
- “ประกาศตั้งประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร” (23 ธันวาคม 2477). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 51, น. 1172-1173. _____ . (2 สิงหาคม 2478). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 52, น. 1217-1218. _____ . (9 สิงหาคม 2479). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 53, น. 316-317.
- “ประกาศตั้งรัฐมนตรี” (22 ธันวาคม 2476). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, น. 829-830. _____ . (24 กันยายน 2477). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 51, น. 648-650. _____ . (10 สิงหาคม 2480). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 55, น. 918-920.
- “ประกาศเรื่องประธานสภาผู้แทนราษฎรลาออกและตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรใหม่” (24 กันยายน 2477). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 51, น. 646-647.
- “ประกาศเรื่องประธานสภาผู้แทนราษฎรลาออกและตั้งใหม่” (18 มีนาคม 2476). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, น. 1005.
- “พระราชกฤษฎีกา” (9 ธันวาคม 2476). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, น. 814-815.
- “พระราชกฤษฎีกาดำเนินการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2” (15 สิงหาคม 2476). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, น. 470-472.
- “พระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2477” (25 พฤศจิกายน 2477). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 51, น. 997-998.
- “พระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2478” (28 กรกฎาคม 2478). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 52, น. 1196-1197.
- “พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2” (12 สิงหาคม 2486). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, น. 435-452.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม” (10 ธันวาคม 2475). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 49, น. 529-551.
- “สถิติการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1” (3 มกราคม 2499). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 73 ตอนที่ 2, น. 58-63.
- หอสมุดรัฐสภา. (ม.ป.ป.). สมุดภาพสมาชิกรัฐสภา 2475-2502. สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/501864>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2476. สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383514>

- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2476.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383525>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15/2476.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383520>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17/2476.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383522>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2477.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383554>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2477.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383648>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 23/2477.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383649>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2478.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383754>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2479.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/384074>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12/2480.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/211548>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13/2480.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383978>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21/2480.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/383987>
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2480.
สืบค้น 4 มกราคม 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/211569>

กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
1111 ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทรศัพท์ 02 242 5900 ต่อ 5701-2
เว็บไซต์ <https://parliamentmuseum.go.th/>